

Mbankana revisited

een pleidooi voor kleinschaligheid en duurzaamheid!

Henny Weima

*Verslaggeving van bezoek van Henny Weima aan twee projecten op het Plateau de Bateke / Congo, in **januari 2010**, samengesteld uit gesprekken met boeren, dorpelingen, personeelsleden van associaties en andere betrokkenen.*

'Mbankana' / Zaire – Henny Weima / aquarel / 1983

Mbankana Congo R.D. - 2010

INDEX :

[/ Projet d'Implantation des Fermiers de Kinshasa, dans les années 80/90 /](#)
[/ Après projet P.I.F.K. - janvier 2010 / \[Projet d'Agroforesterie de Mampu /\]\(#\)](#)

Mbankana revisited

Van 1981 tot en met 1997 werkte ik voor de Hanns Seidel Stichting in Zaire (nu Congo).

Ik was actief binnen de landbouwprojecten (PIFK en Mampu) die Nico den Hollander opzette op het Plateau de Bateke.

Une vie nouvelle?

Begin 2010, na 12 jaar afwezigheid, bezoek ik deze projecten opnieuw, om oude vrienden en collega's nog een keer te zien en om te kijken hoe het de mensen is vergaan die zich toen in het kader van deze landbouw (en bosbouw)projecten als boeren op het plateau vestigden. Ik ben nieuwsgierig of er nu, jaren later, werkelijk sprake is van 'une vie nouvelle', de titel van het boek dat ik in de beginjaren van het PIFK project samenstelde over alles wat zich afspeelde in het leven van de nieuwkomers op het plateau. Ik ben nieuwsgierig of de doelen die wij voor ogen hadden ook werkelijk bereikt zijn.

Bij mijn aankomst in Mbankana word ik met veel warmte en vreugde ontvangen.

Mbankana is het hoofddorp dat aan de weg ligt tussen May Ndombe en Kikwit. Vanuit dit dorp kan je het plateaugebied van de voormalige PIFK (ca 48.000 ha) ingaan en via het Cadimcentrum de verschillende projectdorpen bereiken. Al gauw heb ik in de gaten, dat veel dingen binnen het projectgebieden een andere wending hebben genomen dan voorzien. Ik besluit daarom geen toerist te zijn, maar mijn veertien dagen lange verblijf in mijn oude huis op het projectterrein goed te benutten. Ik doe daarom maar net of ik voor een PUM missie op reis ben (Project Uitzending Managers/Den Haag) en pas mijn werkwijze toe die ik o.a. voor mijn missies in Benin en Rusland heb toegepast, dwz.: bezoeken, kijken, vragen stellen, praten , aantekenen, naar oplossingen zoeken..... Met dat verschil, dat ik deze keer in een wel heel vertrouwde omgeving mijn onderzoek uitvoer.

Projet d'Implantation des Fermiers de Kinshasa

Doel van het PIFK project was om mensen uit Kinshasa zich als boer te laten vestigen op het platteland van de Bateke om een eigen landbouwbedrijf op te zetten. Dit om de uittocht van platteland naar stad tegen te gaan. Het mes zou aan twee kanten snijden : de boeren zouden in hun eigen levensonderhoud voorzien en tegelijkertijd voedselproducenten voor Kinshasa kunnen zijn. De nieuwkomers ontvingen een agrarische opleiding. De wegen werden door henzelf met de hand aangelegd. Er waren groentetuinen, een garage, er was sociaal culturele begeleiding en zo voort. Voor elke boer met zijn familie werd een terrein ontgonnen en een 'half huis' gebouwd. Aan henzelf om later wel of niet dit huis 'af te bouwen'. Ook werd er aan veeteelt gedaan: koeien, schapen, ganzen, bijen.... de ossentrek werd geïntroduceerd en ga zo maar door. De producten werden met een vrachtwagen in de dorpen opgehaald en naar het centrum en vervolgens naar Kinshasa vervoerd. De boeren konden bij het centrum een tractor huren om hun velden te laten omploegen. Al deze activiteiten door de jaren '80 en '90 heen zijn uitgebreid verbeeld (in tekeningen van boeren en kinderen) en beschreven in het al genoemde 'Une Vie nouvelle au Zaire'. De activiteiten op sociaal, cultureel en educatief gebied en de gezondheidszorg betreffende zijn bovendien vastgelegd in uitgebreide verslagen die zich nog in de bibliotheken in de projectdorpen bevinden.

Al snel werd er door de boeren een coöperatie opgericht, de Cofeba. Men kreeg een eigen kantoor op het centrum en het lag voor de hand, dat deze groep, begeleid door de mensen van de PIFK, zou uitgroeien tot een sterke organisatie, die uiteindelijk het centrum voor de boeren zelfstandig zou kunnen beheren. Natuurlijk werd er veel nagedacht over de manier waarop de overdracht van een en ander te zijner tijd zou moeten plaats vinden. Op dat moment was alles nog van en in handen van de Hanns Seidel Stichting. Alles werd nog beheerd en besloten door personeel van die stichting. In 1993 ontstond er in het centrum en in de dorpen een situatie die als 'het Embargo' de geschiedenis in zou gaan. Er waren een aantal zaken waarover de Cofeba en de PIFK van mening verschilden. Een daarvan was bijvoorbeeld de manier waarop de PIFK het omploegen van de velden organiseerde. Voor iedereen werd standaard anderhalf ha bewerkt.

Dat was organiseerbaar vanuit het centrum. De boeren wilden echter meer een aanpak 'op maat', zij wilden meer diversiteit hebben. Ook was er verschil van mening over het zogenaamde 'crédit échelonné', de manier waarop leningen terugbetaald moesten worden aan de PIFK. Deze kwesties en een aantal andere zaken waren op dat moment echter niet bespreekbaar. Hierdoor had men het gevoel dat een en ander van bovenaf werd opgelegd hetgeen tot een staking leidde. Er werd een embargo afgekondigd door de boeren en niemand mocht meer de dorpen in. Op zich allemaal niet zo erg, integendeel, een mens die het ergens niet mee eens is en dat uit, op welke manier dan ook, is een mondig mens, een mens in ontwikkeling. Daar had op ingespeeld moeten worden. Door middel van gesprek en onderhandeling had deze hobbel genomen kunnen worden, op weg naar een volgende fase. Jammer genoeg is dit niet gebeurd. De directeur was erg teleurgesteld in de boeren, hij accepteerde hun 'revolte' niet en trok voorgoed een streep onder het idee van een boerencoöperatie gevormd vanuit de boeren zelf. Hij vond dat zij het uiteindelijke beheer van de goederen van de PIFK en het beheer van een centrum niet aan zouden kunnen. En hij zag het klaarblijkelijk ook niet zitten om aan een intensief en tijdrovend proces te beginnen om een groep boeren daartoe op te leiden. En vanaf dat moment aan werd er begonnen met het ontwerpen van verschillende plannen. Een aantal personeelsleden van het PIFK kwamen met het plan N'simi dat al gauw werd afgekeurd. Uiteindelijk ontstond het plan Cadim, ik weet er alles van, ik heb er zelf aan meegeschreven en meegewerkt aan de introductie ervan. Achteraf bezien denk ik echter dat dit niet een verstandige zet was, om zo geheel buiten de boeren om die aan de basis stonden van alles, een centrumplan voor de periode 'après-projet' te ontwerpen.

Tocht per ossenkar

Geen verstandige zet dus, dat wordt mij nu, vele jaren later, goed duidelijk. Een vrachtwagen van de Cadim zal mij in Kinshasa ophalen om me naar het Plateau de Bateke te rijden. Tot mijn grote verbazing staat er op het afgesproken tijdstip een jeep voor de deur. Een grappig misverstand, de landrover in kwestie wordt hier namelijk ook wel met 'camion' aangeduid. Minder grappig is het echter om te horen dat het Cadimcentrum helemaal geen vrachtwagens meer bezit! De dag na aankomst in Mbankana stuurt Wamengua, projectboer uit het vierde dorp (Texas), zijn ossenkar naar het centrum om madame Henny naar zijn dorp te vervoeren. Dit wegens een tekort aan brandstof en chauffeurs op het centrum. Tijdens de rit van twee en een half uur in de ossenkar, door het prachtige groene landschap, is er ruim gelegenheid om intensief met een paar boeren over de huidige gang van zaken te spreken. Om in het kort een paar zaken te noemen:

- Geen vrachtwagens om de producten uit de dorpen op te halen en naar Kinshasa te vervoeren.
- Elk dorp heeft al een paar ossenkarren, dat is een prima transportmiddel voor 'erbij', zoals dat ook bedoeld was. Het ploegen en eggen met de ossen is tot nu toe echter geen succes. Het omploegen van 1 ha duurt wel 5 à 6 dagen. Er is dus nog veel training vereist.
- Er is maar één functionerende tractor, vaak ver weg, buiten het projectgebied, aan het werk.
- Heel veel boeren die de Cadim (al voor twee jaar of langer) betaald hebben om hun land te ploegen worden niet bediend. Het geld kunnen ze niet terugvorderen, e.e.a. wordt wel keurig genoteerd op het centrum. Eens zal het er van komen, zegt men bij Cadim. Ondertussen is de hele 'agenda agricole' (landbouwkundige planning) van de boeren in kwestie in de war.
- Alle socio-culturele activiteiten, ten dienste van de boeren en hun families zijn stopgezet op het centrum

Als de kar met het heftig discussiërend groepje mensen , getrokken door de twee oververhitte koeien het dorp binnen komt rijden, wacht hen daar een zeer feestelijk onthaal. De dorpelingen zingen en roepen en zwaaien met bloemen, ik word bedolven door de vele mij omhelzende

armen en lijven en stort mij ten slotte in de gezamenlijke vreugdedans op het ritme van de tam tams. Dit zal zich de komende weken nog vele malen herhalen. Want ik besluit op dat ogenblik, na de intensieve gesprekken tijdens de ossenkartocht, dat ik zal proberen om zo veel mogelijk dorpen te gaan bezoeken. Hier in het 4^e dorp mondt het feestgedruis uit in een ernstig samenzijn. Spontaan houd ik een causerie waarin ik probeer oplossingen aan te dragen. Dit wordt mijn aanpak voor alle dorpen die ik nog zal gaan bezoeken Door middel van deze groepsgesprekken wil ik proberen om er precies achter te komen wat er aan de hand is. Deze mensen zijn mijn oude 'encadrés', mensen die ik jaren begeleid heb. Ik trek me hun lot aan, want ik was onderdeel van een organisatie, die hen in het verleden, ver weg het binnenland in, een nieuw leven heeft laten beginnen. En nu schijnen de basisvoorzieningen geheel weggevallen te zijn. Zijn de boeren echt aan hun lot overgelaten?

Praatje

Uiteindelijk bezoek ik met elkaar zeven dorpen, achterop de motor, per kar, te voet en per jeep. Overall is de ontvangst als een warm bad, alsof ik mijn familie bezoek. Elk dorp maakt er iets speciaals van. Ik rij onder bloemenarcades door, er zijn welkomstslingers, er is muziek en theater, zelfs een 'Nzango'match voor vrouwen (bij gebrek aan een volleybal), ik verorber heerlijke maaltijden met lokale groente en Mbika. Tassen vol avocado's worden mij aangereikt. Ik bezoek de bibliotheken, poliklinieken en gemeenschapshuizen. Wat vooral opvalt is, dat de dorpen er niet meer zo kaal uitzien als 12 jaar geleden. Alles is flink gegroeid, fruitbomen, palmen accacia's. Het zijn zeer groene plekken geworden waar het goed toeven kan zijn, met rondom steeds de mooie uitzichten op het Bateke landschap. Wat een verschil met de cité's in Kinshasa! Daar loop je over een soort vuilnisbelt, hier loop je op gras en adem je schone frisse lucht in. Door de mooie natuurlijke omgeving en met een kunstenaarsblik ziet alles er best rooskleurig uit, de groene bosschages, de mooie panorama's, de pittoreske huisjes. Bij nader inzien echter onthult zich een andere realiteit. De dorpen en hun bewoners bevinden zich in een zeer moeilijke situatie. Men zou er inderdaad goed kunnen vertoeven, maar de meeste boerderijen zijn nog in halve staat, er zijn te veel motorpompen die niet meer werken, metershoge accacia's die nog in de kwekerij staan, te vroeg gekapte accacia's, velden die niet omgeploegd worden, verlaten boerderijen en door storm geteisterde gemeenschapshuizen, die al jaren op reparatie wachten.

In de groepsgesprekken die ik met de dorpsbewoners houd wordt alles doorgenomen.

Ik laat in elk dorp in eerste instantie een simpel **vragenlijstje** achter om de situatie in het betreffende dorp te inventariseren. Dit kan na mijn vertrek rustig door de bewoners met elkaar ingevuld worden en vervolgens afgegeven worden op het centrum. De vragen luiden:

- 1) hoeveel boerderijen zijn er in uw dorp?
- 2) Hoeveel functionerende boerderijen?
- 3) Op welke manier functioneren ze, wat zijn de inkomsten?
 - verkoop producten
 - andere inkomsten
- 4) Welke positieve contacten onderhoudt het dorp met het Cadimcentrum?
- 5) Welke vertegenwoordigers zou u voor uw dorp afvaardigen voor een nieuwe boerencoöperatie?

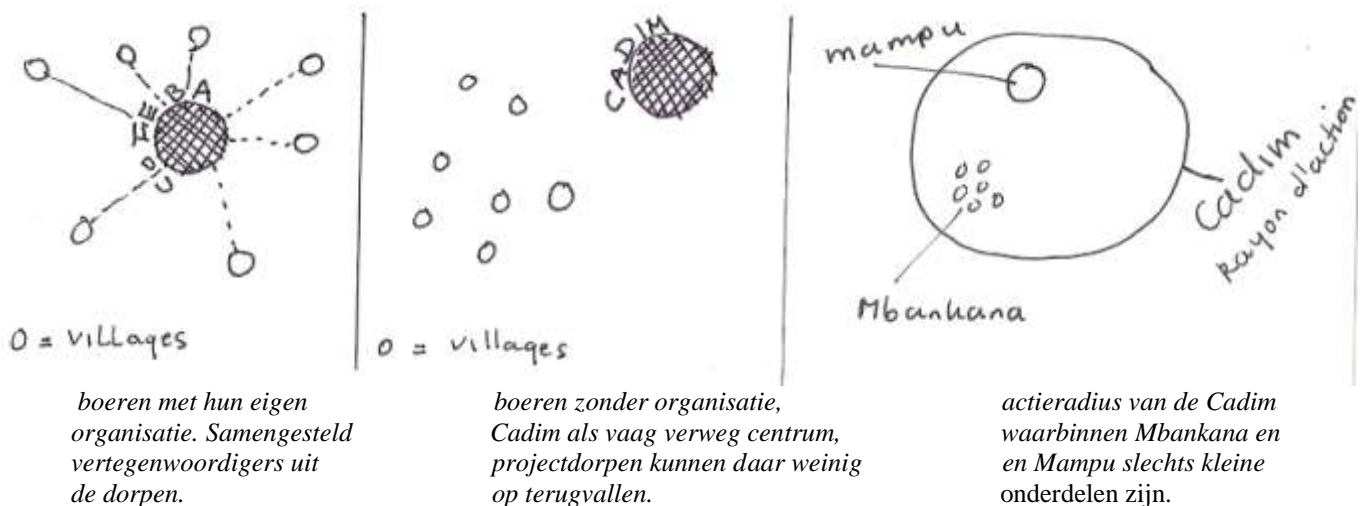
Dan praten we in het algemeen over datgene wat het allereerste, aan de basis, nodig is om de dorpen en de boeren weer overeind te helpen. Mijn advies luidt: **Neem de zaken in eigen handen!** Het meest voor de hand liggend was het natuurlijk geweest als in het verleden de boeren hun eigen centrum hadden gecreëerd en de zaken zelf in handen hadden gekregen. Maar dat is niet gebeurd. Daarvoor in de plaats is het Cadimcentrum ontstaan, een centrum geleid door betaalde werknemers en niet door de boeren van het PIFK zelf. Dit centrum moet nu gewoon gezien worden als een soort partner en niet als een faciliteitencentrum voor de boeren, ontstaan vanuit de PIFK. Het is gewoon een geheel nieuw project, een nieuw centrum met totaal andere doelstellingen. Heel jammer natuurlijk dat dat nieuwe project voor een deel functioneert op de 'resten', de nalatenschap van de boeren, maar goed dat zij dan maar zo. Het heeft geen zin daar

verder over te jammeren, dat is een gepasseerd station. Zand erover. Als je blijft geen tweede embargo of 'révolte'.

Het is zaak, dat de oude Cofeba opnieuw tot leven wordt gewekt. Niet gemakkelijk, want dit oude clubje is ontmoedigd en teleurgesteld. De groep is ingeslapen, heeft te weinig leden. Als er geen nieuwe initiatieven genomen worden zal het niet lang meer duren of deze eens zo enthousiaste coöperatie zal ter ziele gaan. Vormingswerkers van de Cadim proberen zo nu en dan nog om iets te doen met de Cofeba, maar het lukt hen niet eens meer om alle leden van de commissie voltallig bij elkaar te krijgen. Natuurlijk zijn er ook fouten gemaakt aan de kant van de Cofeba. Hun administratie is verre van transparant. Zo zijn er door de Cadim wel projecten voor hen opgezet waarbij de leiders de verkregen informatie en het materiaal voor zichzelf hielden in plaats van een en ander door te spelen naar de achterban. (*5 ha multiplication de manioc*).

Het is duidelijk, dat er in de dorpen weinig vertrouwen meer is tussen de twee partnerorganisaties. De boeren zien het nut niet meer in van het discussiëren over van alles en nog wat terwijl de basisvoorzieningen ontbreken. *"Prachtig om te leren hoe je als landbouwkundig ondernemer moet handelen, hoe je een 'programme agricole' moet samenstellen, maar als je vervolgens je cassave niet op tijd kan planten of aan de man brengen, wat doe je dan met al die wijsheid?"* Vorming zonder ondersteuning is voor hen weinig zinvol. En dan wordt er met ondersteuning niet zo zeer bedoeld dat er door de komende en gaande man (lees ontwikkelingsorganisaties) ad hoc eens wat kippen afgegeven worden of een nieuw soort gewas uitgetest wordt, nee er wordt simpelweg mee bedoeld: we hebben geld, we willen tractor en vrachtwagen inhuren om onze agrarische onderneming te laten draaien.

Met eenvoudige tekeningetjes schets ik tijdens mijn dorpsbezoeken de ideale situatie waarnaar opnieuw gestreefd zou moeten worden en de actuele situatie.

Er zou een nieuwe sterke boerenorganisatie in het leven moeten worden geroepen. Een sterke kern, die er voor zorgt, dat de basisvoorwaarden voor het agrarisch ondernemerschap in de dorpen gewaarborgd zijn, dwz: de mogelijkheden om het land te laten ploegen en eggen en om de producten vanuit de dorpen naar het centrum en vervolgens naar Kinshasa te laten vervoeren.

Deze kern moet bestaan uit boeren die voor zichzelf en hun onderneming opkomen, met een sterke kas van waaruit, met hulp van buiten af, zaken als een tractor en/of een vrachtwagen aangeschaft kunnen worden. Het is van het grootste belang, dat zaken voortkomen vanuit de eigen kern, dat men terug kan vallen op zijn eigen organisatie.

Verschillende keren hoor ik tijdens de bijeenkomsten in de dorpen de opmerking dat men zich niet alleen in de steek gelaten voelt door de Cadim, maar dat het zogenaamd gelieerd zijn aan dit vormingscentrum soms zelfs averechts werkt. Zo wordt bijvoorbeeld bij bepaalde onderhandelingen of contacten tussen de boeren en eventuele donateurs of kredietverleners al gauw gezegd: "die boeren van Cadim worden al zo geholpen, die hebben onze hulp helemaal niet nodig! En als we al wat doen, doen we het toch maar via die Cadimorganisatie, dat is

gemakkelijker.” En vervolgens verdwijnt de hulp en/of de financiering onder de grote brede paraplu van de Cadim.

Aan het einde van mijn praatje in de dorpen ga ik meer in op de specifieke problemen van het dorp in kwestie, zoals een afgewaaid dak van een gemeenschapshuis, de behoefte aan materiaal voor een crèche, aan spullen voor een polikliniek, muziekinstrumenten.....alles wordt door mij genoteerd. Wellicht vind ik op mijn weg hier en daar wat kleine donateurs die te hulp kunnen schieten. Tegelijkertijd besef ik natuurlijk dat deze sociaal culturele zaken op dit moment van ondergeschikt belang zijn. Eerst moet de economische basis in orde zijn. Daarvoor moet men eerst zelf in actie komen.

Mampu

Een project voor bomen én mensen

Het lukt me om drie dagen uit te trekken om het projectgebied Mampu te bezoeken. Een verder gelegen project dat cassave - en accacia aanplant combineert.

In eerste instantie was dit agroforesterieproject uitsluitend een bosbouwproject van de HVA. (Handels Vereniging Amsterdam). Later is het overgenomen door de Hanns Seidel Stichting en heeft Nico den Hollander er een bomen- én mensenproject van gemaakt. Dat wil zeggen: de accacia aanplant (plm 8000 ha) werd opgedeeld in stukken en aan boeren gegeven om houtskool te produceren in combinatie met (o.a.) cassavecultuur. Het huis werd er ook bij geleverd.

Dit keer kan ik gebruik maken van een wel heel bijzonder vervoersmiddel. Een blauwgele taxibus uit Kinshasa waarbij de sporen van een oorlog nog goed zichtbaar zijn. In de zijkanten zitten namelijk tientallen kleine kogelgaatjes. De bus behoort toe aan Kankienza (Baudouin), een verpleger waarmee ik in de PIFK tijd jaren samengewerkt heb. In de jaren '80 begon hij als verpleger in het Plateau de Bateke gebied binnen het kader van de Amerikaanse Peace Corps. De jaren daarna was hij zeer actief binnen het Gezondheidszorgprogramma van de PIFK. In Mampu werkte hij in later tijden ook jarenlang binnen de gezondheidszorg, maar tegelijkertijd lukte het hem om zich in te schrijven voor een boerderij. Sindsdien gaat hij mee in de vaart der volkeren. Hij bezit deze bus en ook een eigen vrachtwagen. Hij is een zeer succesvol agrarisch ondernemer en daarom een zeer inspirerend voorbeeld voor de andere boeren in Mampu. Tegen betaling van de brandstof kan ik van zijn bus met chauffeur gebruik maken. Baudouin en ik maken grappen over het feit, dat in elk geval het ontwikkelingswerk dat door mij aan hem verricht is succesvol is uitpakkt. Ik kwam immers in het verleden met een jeep naar het plateau en nu, 12 jaar later, ben ik zonder eigen vervoer en kan ik van zijn auto gebruik maken! De weg naar het projectgebied toe is in slechte conditie. Steeds moet chauffeur Odon uit de bus springen om met een schop de weg glad te maken om door te kunnen rijden. De duisternis valt al in en er is regen op komst als we op het centrum van Mampu aankomen. Daar valt de gezellige drukke markt direct op. Het is een door Nico den Hollander en ir. Tandala ontworpen en gebouwde marktplaats die veel lijkt op de markten in Zuid Europa. Overdekt, maar zonder zijwanden zodat de wind er door kan waaien. De koopwaar uitgestald op hoge stenen tafels. Heel fraai en functioneel. In de buitencirkel zijn er huizen die een woonplaats bieden aan de marktgoep die zo'n stenen tafel gehuurd hebben.

Relaxed

De volgende dag krijg ik een uitgebreide rondleiding van chef Batababudi en Baudouin (en nog een paar anderen) langs alle zaken die het huidige Mampu centrum tot iets bijzonders maken. Zoals: een 'tulotte', een mooi rond gebouw waar de gasten ontvangen kunnen worden, een grote basisschool voor wel 600 leerlingen waar Mafuene, (een oude bekende van me waar ik jaren mee samenwerkte) de scepter zwaait en een middelbare school (beide scholen met een slim regenwatersysteem, met dakgoten en een groot cementen waterreservoir), een werkplaats waar 'Hollandse' rode dakpannen gemaakt worden (overall zichtbaar op de huizen en boerderijen in Mampu) , een cassavebewerkings- bedrijf (schrappen, weken en persen) en de afdeling 'Bijenteelt' (met grote vaten honing en heel veel lokaal van meelzakken gemaakte imkerpakken).

Heel relaxed is het grote plein waar zich van alles en nog wat bevindt: allerlei huizen en huisjes met daarin o.a. een kleermaker, een apotheek, ruimtes om televisie te kijken, een bakkerij en wat dies meer zij. En natuurlijk zijn er ook huizen waarin gewoond wordt. Het zijn de voormalige huizen van personeelsleden die boer zijn geworden en die nu verhuurd worden. Het is een mooi oeuvre dat Nico den Hollander hier achtergelaten heeft. Het is duidelijk dat zijn hart de laatste jaren hier bij dit centrum was. Hij heeft er, vanuit de degelijke en uitgebreide infrastructuur die door de HVA werd opgezet, prachtige dingen gecreëerd. De mensen in Mampu zijn hem daarvoor ook zeer erkentelijk, dat is duidelijk te merken.

Paradijselijk

De derde dag bezoeken we een aantal boerderijen van de plusminus 350 stuks die rondom het centrum zijn gedrapeerd. De aanblik van de acacia aanplant is een geheel andere dan twaalf jaar geleden. Toen waren het 'recht toe recht aan' bossen met alle bomen keurig in het gelid. Met strak daartussen in de uitkijktoren. Nu is alles veel woester. De acacia's zijn groter en grilliger gegroeid en andere bomen en struiken hebben zich er tussen genesteld. Ook de uitkijktoren is overwoekerd door gebladerte. We passeren verschillende smeulende houtskoolovens die zich verschuilen tussen de bosschages. De 'carré's' van 4 boerderijen bij elkaar zijn plekken met een haast paradijselijke sfeer. Erven vol met vruchtbomen, even verder weg de acacia's in allerlei soorten en maten. Overal cassaveveldjes, hier en daar zelfs een rijstveld. Bij elk huis een cementen opvangbassin voor het regenwater. Onder de boeren vinden we een kleermaker en een bakker. Op twee van de carré's bevindt zich een waterpomp (van het merk Soforco), een uitstekend systeem waarbij het water, zonder motorpomp, vanuit een hele diepe laag door de mensen zelf naar boven gehaald kan worden.

UFAM

De boerenorganisatie van Mampu heet **UFAM**, de **Union des Fermiers Agroforestiers de Mampu**.

Deze associatie staat in nauw contact met het centrum en alles wat er van daaruit gebeurt staat ten dienste van de Mampu boeren. Het directiecomité bestaat ook geheel uit boeren met de heer Nswaya als president. Op het ogenblik zijn er nog drie personeelsleden werkzaam op het centrum die op de loonlijst van de Hanns Seidel Stichting staan. Te zijner tijd zal dit ook veranderen en zal de UFAM alles zelf moeten gaan doen. Gelukkig zijn alle drie de personeelsleden (de directeur, de garageman en de administrateur) ook boeren en dus betrokken. Hoewel er in Mampu meerdere specifieke samenwerkingsverbanden zijn (bijvoorbeeld voor de bijenteelt) is het de nodig dat iedere boer lid wordt van de UFAM en zijn bijdrage afstaat als er houtskool verkocht wordt. Dat is 20 zakken houtskool per exploitatie van 1 ha acacia's. De kas van de UFAM is nu nog onvoldoende gevuld omdat de exploitanten moeite hebben met het betalen van hun bijdrage. Het moet de boeren nog meer duidelijk gemaakt worden, dat er bij zo'n associatie als de UFAM niet alleen sprake is van rechten maar ook van plichten.

Daarbij moet wel vermeld worden dat er een nieuwe lichte boeren is die nog geen houtskool heeft **kunnen** exploiteren, omdat de bomen nog te klein zijn voor de kap. (Groeyingscyclus van de *Acacia Auriculiformis* is 6-8 jaar, maar de verleiding is vaak groot om hem jonger te kappen, maar dan is de houtskoolopbrengst natuurlijk veel lager waardoor er niet voldoende geld is om af te dragen aan het Centrum. Dit is steeds weer een dilemma voor agroforesterie boeren)

In elk geval moet de situatie van de UFAMkas verbeteren om het centrum draaiend en functionerend te houden. Daarbij is het onderhoud van de periferie van het terrein van het grootste belang.. Door bosbrand kan alles in één klap verloren gaan.

CADIM

Regionaal centrum

Na mijn bezoek aan Mampu denk ik veel na over de verschillen tussen dit agroforesterie project en het Cadimcentrum bij Mbankana. Voordat ik hier verder op in ga zal ik eerst de Cadim op zich onder de loep nemen. Het is duidelijk dat het Centre d'Appui au Développement Intégral de

Mbankana geen associatie voor een bepaalde groep boeren in en bij Mbankana is. De Cadim heeft een veel grotere ambitie, dit centrum is, zoals ik al eerder schreef, een totaal nieuw project, een centrum met totaal andere aspiraties. De heer Nkoba, de huidige directeur van het centrum en al van begin af aan bij de PIFK betrokken, legt een en ander uit. *“Het Cadimcentrum heeft een veel grotere actieradius. De projectboeren van het voormalige PIFK en Mampu zijn daar maar een klein onderdeel van. Wel moet vermeld worden dat de Cadim een belangrijke rol gespeeld heeft in de succesvolle ontwikkeling van Mampu. Een ontwikkelingsstrategie waarbij maar een klein groepje ‘bediend’ wordt is niet goed, integendeel, alles en iedereen in een grote cirkel er omheen moet mee ontwikkeld worden en meegaan in de vaart der volkeren. Dat is de aanpak van de Cadim. Kijk bijvoorbeeld naar de Teke bevolking, misschien zijn zij minder ontwikkeld maar zij hebben meer de bereidheid om iets te doen, zij tonen meer initiatieven dan de nieuwkomers.”* Daar is natuurlijk wat voor te zeggen, maar als ik zie wat van deze aanpak in de praktijk terecht komt, dan heb ik zo mijn twijfels. Ik zou zo denken: wees bescheiden met wat je wilt bereiken, vermijd die ‘confetti’achtige aanpak. In plaats van overal flintertjes hulp en hoop rond te strooien is het mijns inziens beter om de diepte in te gaan en niet zoveel energie en materiaal te ‘versnipperen’. Beter een aantal dingen goed doen dan heel veel zaken maar half doen. En wat betreft de grotere motivatie van de lokale (Teke) bevolking in vergelijking met het ‘verwende’ gedrag van de nieuwkomers: ik denk dat het een groot verschil maakt of je hulp en ontwikkeling biedt aan mensen, die hun hele leven op de Plateau de Bateke gewoond hebben of dat je mensen uitnodigt om zich ergens nieuw, ver weg op het platte land, te gaan settelen. Tegenover de laatsten heb je, mijns inziens, een grotere verantwoordelijkheid.

Duizendpoot

Natuurlijk is het een prachtig streven om zoveel mogelijk mensen te laten meeprofiteren van de vorming en ondersteuning van de Cadim, maar is dat mogelijk met een handjevol personeel en heel weinig middelen? Op de Cadim loonlijst staan ruim 20 man. Naast directeur Nkoba is er een agronoom, een dierenarts, een mecanicien, een coördinateur, een timmerman, 3 chauffeurs, een tractorchauffeur, 2 wakers, 3 ossendrijvers en last but not least iemand die je wel de rechterhand van de directeur kunt noemen. Dit is de heer Mombiti Nzinga (Jean Marie), die er zo’n beetje voor zorgt dat de boel op het centrum min of meer draaiende blijft. Vanaf de begintijd van de PIFK werkte ik al met deze duizendpoot samen. Hij was oorspronkelijk een onderwijzer in het tweede dorp, maar al zeer snel werd hij mijn assistent en samen hebben we door de jaren heen de sociaal/culturele dienst opgezet binnen het PIFK. Alles hadden we straf in de hand, van de alfabetisatie tot aan het vrouwenvolleyball, van de bibliotheken tot aan de naaicursussen, van de anti aids campagnes tot aan de geboortebeperving- projecten. Het was er allemaal. Alle vaardigheden die hij zich in die jaren eigen heeft gemaakt zet hij nu in voor het Cadimcentrum. Dat is fantastisch en ik ben daar ook trots op, hoewel ik het natuurlijk jammer vind dat hij geheel gestopt is met de sociaal culturele begeleiding van de projectboeren op het centrum en in de dorpen. Het Cadimcentrum echter boft met hem, want hij is niet alleen een uitstekende vormingswerker, maar ook gepokt en gemazeld in het organiseren en improviseren. En wat dat laatste betreft is er nog heel veel te doen op het centrum.

Toeristisch dorp

Is er van het centrum in Mampu een multifunctionele plek gemaakt bedoeld voor de bewoners zélf (zoals hierboven uitgebreid beschreven), de Cadim heeft het heel anders en opnieuw ‘grootser’ aangepakt. Het terrein gelegen tussen het oude gastenverblijf van de PIFK en het voormalige huis van Nico den Hollander is geheel volgebouwd: een motel, verschillende gastenverblijven voor groepen en voor individuen, een café en *nog meer* gastenverblijven. Alles gefinancierd door verschillende donateurs. Een van de bouwwerken staat zelfs nog in de steigers te wachten totdat er opnieuw ergens geld vandaan wordt geplukt om het geheel af te maken.

Als ik aan het begin van mijn verblijf op het centrum aankom, het is al avond, ben ik best wel gecharmeerd van dit nieuw gebouwde dorp. Voor de regionale radio Mukú (een regionaal radiostation dat zich op het Cadim terrein genesteld heeft, overigens een fantastisch initiatief) babbel ik er vrolijk op los: *“goh wat een aardig en nuttig idee om zo’n toeristisch dorp te bouwen”*. Gedurende mijn verblijf op het centrum krijg ik daar echter een enigszins ander idee over. Het begint in mijn beleving meer te lijken op een ‘ville morte’, want er zijn maar heel

weinig gasten voor al die kamers en al die douches, waar nooit stromend water uitkomt.(Wat overigens aanzet tot menige wasbeurt in die verrukkelijke Lufimi)

Op zich natuurlijk een prima idee, een vormingscentrum met mooie bebouwing waar bepaalde instellingen hun cursisten kunnen onderbrengen en waar toeristen prettig kunnen vertoeven.

De omgeving is er geschikt voor, het prachtige landschap, de heldere rivieren. Er zou een mooi toeristisch programma (voor de 'expatriés' uit Kinshasa bijvoorbeeld) opgezet kunnen worden, zoiets zou mooie inkomsten kunnen genereren. Het laten reilen en zeilen van zo'n oord is echter wel een heel nieuw project dat zorg, tijd en middelen nodig heeft om van de grond te komen. Dat doe je er niet zo maar even bij, het blijft niet bij de constructie van een paar gebouwen alleen, er komt heel wat bedrijfsvoering en beheer bij kijken. En daar is nu net geen geld en mankracht voor binnen de Cadim. Het beheer wordt overgelaten aan jonge onopgeleide mensen, met als resultaat dat er veel geld verloren gaat. Er wordt niet geïnventariseerd en gecontroleerd, lampen, gasflessen, niets wordt aangevuld, je stuit op voor eeuwig gesloten kasten omdat de sleutels weg zijn, er is sprake van dubbele boekingen, de vuilnisgaten worden vlak bij de bebouwing gegraven en zo voort...Talloze malen denk ik, starend naar al die lege gebouwen: "*Waarom hebben ze dat geld in vredesnaam niet gebruikt voor vrachtwagens of tractoren!*"

Wat denkt het personeel?

Zo zie ik in de praktijk wat het betekent als men dingen te 'groots' wil aanpakken. Het is beter om bij de basis te blijven. Ook is het belangrijk om dingen af te maken voordat er weer aan nieuwe projecten begonnen wordt, dat bevordert continuïteit en duurzaamheid. Mijn advies luidt: zorg nu eerst maar eens dat de eigen boeren een goed bestaan kunnen opbouwen voordat er weer grootse nieuwe projecten worden opgezet. Werkelijke ontwikkeling begint bij de man die zijn grond bewerkt en die produceert.

En hoe denken de personeelsleden van de Cadim zelf hierover? Hoe denken zij over het werk dat zij verrichten binnen dit centrum dat als doel heeft de hele regio in de vaart der volkeren mee te nemen? *De timmerman* scharrelt hier en daar wat rond, hij ontvangt zijn orders vanuit Kinshasa; hij moppert erover dat hij geen werk heeft omdat de houtbewerkingsmachine uitgeleend is aan Mampu en daar stuk gegaan is. Ook *de technicus* lijdt daaronder, want hij moet helemaal naar Kinshasa reizen om de deur van zijn nieuwe huis te laten fabriceren. *De agronoom* verzucht dat het een en al 'onderzoek' is. Onderzoek hier en onderzoek daar. Hij hobbelt mee met de gasten die hun proefvelden en proefgewassen komen bekijken. Ongetwijfeld levert het de Cadim behoorlijk wat subsidie op, maar hijzelf merkt daarvan niets in zijn enveloppe aan het eind van de maand. *De vormingswerker* windt zich op over het feit dat het vaak een komen en gaan is van allerlei ontwikkelingsorganisaties, die hun nieuwe projecten en plannen van bovenaf opleggen aan de mensen hier. Als het dan mislukt zijn ze al weer verdwenen in hun mooie wagens en met hun grote salarissen. Iedereen heeft er dan van geprofiteerd, behalve de mensen waarvoor de hulp oorspronkelijk bedoeld was, zij blijven ontmoedigd achter. *De chauffeur* verschijnt niet op het personeelsfeest want hij is al die gebakken lucht behoorlijk zat, hij schaamt zich ervoor dat de projectboeren zo aan hun lot overgelaten zijn. Ook *de werknemers in Kinshasa*, die met de projecten op het Plateau te maken hebben beseffen zeer wel de penibele situatie van de boeren.

Na een volle werkdag kom ik laat terug naar mijn tijdelijk huis op het centrum en vind het terras vol met voor mij onbekende vrouwen. Het is een delegatie van de vrouwen van het centrum. Zij willen graag dat er op het centrum e.e.a. georganiseerd wordt voor hen, zoals nailessen, lessen schoonheidsbehandeling en....noem maar op. Ik vraag hen waarom ze bij mij komen, ik ben slechts een tijdelijke gast. Ik kan toch niet in de twee weken dat ik hier ben weer alles gaan opzetten wat 12 jaar geleden volop aanwezig was? *Dit is toch iets voor het eigen centrum om te organiseren. Zijn jullie al bij monsieur Mombiti geweest?* De vrouwen kijken me verbaasd aan. Nee, dat niet. Een van de vrouwen vertelt me dat ze een opleiding voor schoonheidsspecialiste volgde. *Kijk eens aan, zeg ik, wat let jullie om bij elkaar te komen en lessen bij haar te volgen? Als iedereen iets bijdraagt en met wat hulp van de Cadim kunnen jullie iets leuks en nuttig opzetten.* We stellen een brief voor meneer Mombiti samen waarin dit wordt voorgesteld. Ik ben benieuwd of deze brief ooit bij hem aangekomen is!

PROEFPROJECT

Het is niet moeilijk om te constateren, dat de fouten die in het pioniersproject PIFK gemaakt werden nu in Mampu gecorrigeerd zijn. En dat is ook goed, het is immers de bedoeling van een proefproject, dat er een aantal zaken uitgetoetst worden en dat navolgende projecten daar de vruchten van plukken. Er is ook sprake van 'voortschrijdend inzicht'. Daarom reden te meer om deze pioniers niet in de steek te laten. De begeleiding van de boeren die dat pionierswerk vanaf het begin af aan gedaan hebben, daarvoor hun nek uitgestoken hebben, zou juist heel serieus genomen moeten worden. De Vertegenwoordigers, Presidenten en Directeuren van **nu** zouden zich dat ter harte moeten nemen. Men zou niet alleen aan de weg moeten timmeren met de nieuwe projecten opgezet in weer nieuwe gebieden, maar men zou juist trots moeten zijn op het in stand houden van de bestaande structuren, zich bezig moeten houden met het correct afronden van hetgeen eenmaal door 'ons' aangevangen is. Zo'n aanpak zou echt de naam 'duurzame ontwikkeling' verdienen..

Hans Wagner is in de vroege jaren '80, samen met zijn adjunct Nico den Hollander, begonnen met het uitwerken van een bestaand plan voor een 'Siedlungsproject' op het Plateau de Bateke. Dit plan werd door iemand ontworpen waarvan ik de naam en status niet meer weet, in elk geval was er sprake van een bestaand plan dat om een of andere reden niet door de ontwerper zelf werd uitgevoerd. Door de jaren heen werden er verschillende delen van dit plan aangepast, zo waren er oorspronkelijk veel meer dorpen gepland dan de acht die uiteindelijk gerealiseerd zijn. Gelukkig maar, dat men op tijd in plaats van de breedte de diepte is ingegaan. Opmerkelijk was ook dat zaken als onderwijs, gezondheidszorg en vrijetijdsbesteding niet eens voorkwamen in het basisconcept. Dit deel van het projectleven kwam dan ook zeer organisch tot stand, dat wil zeggen: de boeren gaven daar, al samenwerkend en samenlevend, zelf vorm aan. Nogmaals, het was dus echt pionieren.

Maar wat zijn nu de verschillen tussen het Mbankanaproject en Mampu? En uit welke lessen heeft Mampu lering kunnen trekken? Ik noem er een paar:

- De boerenorganisatie in Mampu, de Ufam is ontstaan vanuit de boeren en is er voor de boeren. Zij houdt zich bezig met haar eigen achterban, niet met 'de hele wereld' zoals de Cadim. Het Mampu centrum en de Ufam zijn zeer met elkaar verbonden.
- De directeur van het centrum Mampu woont in Mampu, hij heeft daar een boerderij, het is zijn thuis. Dit in tegenstelling tot de directeur van Cadim, die in Kinshasa woont.
- De boerderijen zijn in Mampu in units van vier gebouwd. Het zijn geen dorpen met huizen op een rij gebouwd zoals in het project Mbankana.
- De boerderijen zijn in Mampu om het centrum heen gedrapeerd. Tussen de carrés van 4 boerderijen is een afstand van ongeveer een kilometer. Een enkele boerderij ligt (veel) verder weg. In Mampu is dus alles veel compacter en bereikbaar dan in het Mbankanaproject waarbinnen de 8 nieuwe dorpen heel ver uit elkaar liggen, verspreid in een gebied van plm.40.000 ha.
- In Mampu ligt de aanplant vlak bij de huizen
- De huizen zijn 'compleet' opgeleverd, de boeren konden er zo intrekken en hoefden e.e.a. niet af te bouwen.
- Zowel bij de boerderijen als bij de huizen en scholen op het centrum is een regenwater opvangsysteem toegepast (dakgoten en waterreservoirs).
- Het centrum is echt opgezet en ingericht voor de bewoners zelf en niet alleen voor bezoekers.
- De houtskool is een gewild product en daarom komen de vrachtwagens van ver om de waar in Mampu op te halen. Dit laatste is natuurlijk niet een gemaakte fout, maar gewoon een gegeven.
- Een kwestie van voortschrijdend inzicht. Houtskool is meer gewild dan cassave. Het zou voor de Mbankana boeren gunstig zijn om zo veel mogelijk accacia's aan te planten. Daar is men al mee begonnen, maar deze aanplant zou nog in veel grotere mate moeten gebeuren.

COFEBA

Aan het einde van mijn bezoeken aan de dorpen houden we een grote Cofebavergadering in mijn voormalig huis op het centrum. Alle dorpen zijn vertegenwoordigd en iedereen heeft de algemene vragenlijst al ingevuld bij zich. Aanwezig bij deze vergadering zijn ook drie personeelsleden van

de Cadim, die tevens boer zijn binnen het project. Voordat er een nieuwe boerencoöperatie opgezet gaat worden is het goed om de leden van de oude organisatie te raadplegen. De expertise van de Cofeba kan op die manier gebruikt worden.

Ik open de bijeenkomst met het voorlezen van twee stukken tekst uit het slothoofdstuk van het laatste verslag van de Sociaal-Culturele Dienst, dat ik in **1996** schreef. Woorden uit het verleden die ons er nog eens op wijzen dat we in de eerste plaats zelf de verantwoording moeten opnemen voor ons leven en de oorzaak van mislukkingen niet altijd buiten onszelf moeten zoeken.

Men kan zich afvragen in hoeverre de boer die mislukt is verantwoordelijk is voor die mislukking en in hoeverre de Hanns Seidel Stichting daar verantwoordelijk voor is. De opmerkingen die de vertegenwoordiger van de Hanns Seidel Stichting (NdenH) maakte in een van zijn brieven geven een duidelijk antwoord op deze vraag: "Vanaf het begin was het doel van dit project om structuren te creëren om individuen en families te helpen om zich te ontwikkelen en oplossingen te vinden opdat een ieder zijn brood zou kunnen verdienen. Het moet duidelijk zijn, dat wij nooit de pretentie hebben gehad dat wij daar ook garant voor zouden staan"

Om in dit verband een en ander duidelijk te maken is het misschien nuttig om een metafoor te gebruiken: Een vreemdeling is op weg in een onbekend land. Onderweg wordt hij geconfronteerd met een auto die met panne aan de kant van de weg staat. Hij neemt de passagiers mee in zijn auto. Deze mensen die hij helpt zonder daarvoor geld te vragen beginnen te klagen over zijn auto, waarom deze niet snel genoeg gaat, waarom de wagen niet comfortabeler is, waarom...., waarom... De gestrande passagiers vragen zich echter niet af waarom er geen openbaar vervoer is, waarom de gehavende weg vol met gaten niet onderhouden is enz. Het lijkt wel of ze zich alleen maar bezig houden met klagen over deze oppervlakkige ongemakken (en tekortkomingen van de ander) in plaats van de diepte in te gaan en te kijken wat de werkelijke problemen zijn (in hun land) en wat hun eigen rol in het geheel is.

Tijdens deze vergadering werken we met elkaar alle thema's door, die in de dorpen in de afgelopen weken door mij behandeld zijn (en hierboven in dit verslag al beschreven /blz 5.). Het doet me goed te merken hoe goed een en ander al begrepen en verwerkt is bij de aanwezigen. Er wordt uiteindelijk zelfs heel duidelijk gezegd: "okay, het had anders moeten in het verleden, maar zand erover. We beginnen met goede moed opnieuw, en in harmonie met de Cadim". De vraag op het lijstje betreffende de positieve ervaringen met de Cadim is door alle projectdorpen dan ook positief beantwoord. "We zijn gevormd en begeleid door de Cadim door middel van verschillende seminars, we zijn door hen in contact gebracht met verschillende organisaties zoals de FAO en OIF, organisaties die ons op bepaalde terreinen financieren, Cadim is vaak de intermediair tussen bepaalde donateurs en ons dorp en we hebben van hen stekken en zaden gekregen. Het is duidelijk dat zo'n soort vraag die naar de positieve aspecten van een relatie verwijst in een atmosfeer waarin de teleurstelling de overhand heeft wonderen doet. Merkwaardig in dit verband is overigens, dat het enige Teke dorp dat ik in deze weken bezocht een totaal ander antwoord geeft op de vraag, te weten: "tot nu toe zijn wij aan onszelf overgelaten door de Cadim." Merkwaardig, omdat de directie van de Cadim juist zo hoog opgeeft over de Teke bevolking waar beter mee samen te werken is omdat die 'meer de bereidheid heeft om iets te doen en meer initiatieven toont'. Maar dat even terzijde. Er wordt overlegd wat er op korte termijn ter hand genomen zou moeten worden:

- Een verdere inventarisatie van de staat van zijn en functioneren van de boerderijen in de dorpen is noodzakelijk. Vooral in de dorpen waar ikzelf nog niet geweest ben zal een en ander nog eens uitgebreid behandeld gaan worden.
- Dan kan er een nieuw overzicht gemaakt worden met alle actuele gegevens over de landbouwkundige ondernemingen binnen het projectgebied.
- De begeleiding van dit onderzoek en de vernieuwing van de oude Cofeba zal in handen genomen worden door Cadim vormingswerker Mombiti. De Cadim kan hierin een nuttige rol spelen

Het is van het grootste belang dat er geprobeerd wordt om iedereen lid te maken van deze vernieuwde Cofeba. Er is maar één oplossing om uit de problemen te komen en dat is *samenwerking*, men moet een *eenheid* vormen. Dat het aan die **eenheid** en solidariteit vaak ontbreekt laat een voorbeeld uit het eerste dorp zien.

Het eerste dorp heeft tijdens mijn bezoek, net zoals alle ander dorpen dat gedaan hebben, specifiek aangegeven waarmee ze precies geholpen zouden willen worden. Men vertelt mij dat één boer al privé een ossenwagen heeft en dat een andere familie, de familie M. , aanwezig op de dorpsbijeenkomst, zo'n kar gaat aanschaffen. Maar zij zouden als dorp graag een gemeenschappelijke ossenkar hebben. Vervolgens wordt, zoals afgesproken, keurig een kostenberaming voor de gemeenschappelijke ossenkar bij mij ingeleverd. Tegelijkertijd komt er echter van de familie M ook privé zo'n verzoek met kostenberaming bij mij binnen.

Dat vind ik nu een heel tekenend voorbeeld van het onvermogen om met elkaar iets af te spreken en je vervolgens ook aan die afspraak houden.

En verder:

- De **transparantie**. De zaken die besproken worden in de Nieuwe Cofeba moeten simpel op papier gezet worden en voor iedereen ter inzage zijn, alles moet helder zijn.
- De vergaderingen kunnen afwisselend in de verschillende dorpen gehouden worden.
- De organisatie hoeft helemaal geen strakke hiërarchische structuur aan te houden. Alle leden van de kern zijn gelijk, het zijn geen betaalde krachten, ze krijgen allemaal eenzelfde kleine vergoeding van de gemeenschap omdat ze werk verrichten voor de gemeenschap. Pak die vrijheid om je associatie op een soepele en eerlijke manier te organiseren Als je dat bijvoorbeeld vergelijkt met een gemiddelde school van de staat, dan hebben de leden van een associatie veel meer ruimte, leerkrachten zitten wat dat betreft veel meer in een keurslijf.

Zo heb ik in het verleden een jaar lang de ITPA (Institut Technique Professione Agricole - de middelbare tuinbouwschool van het project) begeleid in een reorganisatie. De basis was een simpel schrift met links de inkomsten en rechts de uitgaven. De inkomsten uit de verschillende ondernemingen zoals een maniokmolen, een varkenshouderij, groentetuinen en wat dies meer zij werden opgeteld bij de het schoolgeld en de kleine salarissen. Het zo ontstane bedrag werd keurig verdeeld onder de prefect, de leraren en averige werknemers. Zonder extra subsidie kreeg een ieder aan het eind van de maand, op tijd een tot tevredenheid stemmend bedrag in zijn enveloppe. Dit hele verhaal kwam weer bij me boven, omdat de secretaris van deze school mij daar op attendeerde. Hij bewaart nu nog steeds dat mooie transparante plan, maar kan er niets mee doen. Inmiddels is er een andere prefect en zijn er veel nieuwe leraren. Het systeem is weer bij het oude, iedereen is ontevreden, maar het transparante plan komt niet meer te voorschijn. Alle bronnen van inkomsten zijn geblokkeerd. De nog in goede staat verkerende cassavemolen is door de prefect zelfs stop gezet, omdat de leraren die de molen bedienen de inkomsten in eigen zak staken.

Er wordt afgesproken, dat er in eerste instantie uitgegaan zal worden van de boerderijen die min of meer functioneren, van de boeren en boerinnen, die initiatieven ontplooiën en iets opgebouwd hebben. Later kan er gekeken worden of er uitbreiding mogelijk is, want het is niet verstandig om mensen buiten te sluiten, dat is nooit goed voor een gemeenschap. Wat betreft de contributie

die betaald zal moeten worden voor de nieuwe associatie, men overweegt om met een symbolisch bedrag te beginnen, met een contributie van bijvoorbeeld US\$ 12 per jaar per boer. De vraag rijst dan natuurlijk hoeveel een *groepje* van boeren moet betalen voor het lidmaatschap van de Nieuwe Cofeba. Dat zal nader uitgewerkt moeten gaan worden. Op het moment dat er materiaal aangeschaft gaat worden zal iedereen natuurlijk een hogere bijdrage moeten gaan betalen zodat de bewuste tractor of vrachtwagen aangeschaft kan worden. Bij deze transacties kunnen ondergetekende, Kankienza (Baudouin) en Kizema behulpzaam zijn, respectievelijk als fondsenwerver, ervaringsdeskundige en transporteur vanuit Nederland.

Maar dit alles is natuurlijk nog heel erg toekomstmuziek, een droom. Alles hangt af van die nieuwe Boerencoöperatie, of dat nieuwe sterke gezamenlijke hart van de projectboeren er komt. Of dat gaat lukken of niet.

KINSHASA

Terug uit Mbankana verblijf ik nog een kleine week in Kinshasa. Op dat moment beginnen de scholen weer en ik geef nog een paar dagen les op de school Sa-Ngang in de wijk N'djili. Dat is een school die opgezet is door de heer Mutiatungu Inkolo (Eric), een voormalig leraar van de hierboven al genoemde ITPA op het Cadimcentrum. Net zoals de heer Kankienza (Baudouin) in Mampu is dit ook zo'n voorbeeld van een ondernemend persoon, die de hulp die hem geboden is ten volle benut heeft. In dit geval bestond de hulp uit de constructie van een schoolgebouw, gefinancierd door de Stok Foundation en andere donateurs. Alle verdere invulling, hoe de school reilt en zeilt, komt verder voor rekening van de heer Mutiatungu. In zijn soort is dit een uitzonderlijke school, met een strak lesrooster, een behoorlijke discipline en hoog scorend op educatief gebied. Ik heb teken- en schilderspullen meegenomen voor de school en ik geef les in een 6^e en in een 2^e klas. In klas 6 is het thema 'de markt' en vanuit dat thema introduceer ik spelenderwijs de verschillende technieken: tekenen met kleurpotlood en krijt, schilderen in waterverf en in gouache, collage. In de 2^e klas hou ik het simpeler, vanuit het thema 'een vogel' tekenen we met viltpen en wordt er gescheurd en geplakt met gekleurd papier. De les wordt beëindigd met een vogellied, de kinderen zingen en fladderen als vogels. Aan het einde van de lessen worden alle werkstukken feestelijk opgehangen.

Tijdens een onderhoud met de leerkrachten leg ik uit waarom het belangrijk is vanuit een thema te werken, en ik geef de verschillen aan tussen de mate van betrokkenheid van de verschillende meesters. Ook het ophangen van het gemaakte werk, na afloop van de les, heeft mijn aandacht. Het is heel enthousiasmerend voor de leerlingen als hun tekeningen in de klas opgehangen worden. Voorkomen moet worden ze een jaar te laten hangen totdat ze grijs en grijs en stoffig geworden zijn, want dat werkt dan weer averechts. De leerlingen zouden immers kunnen denken, dat de tijd stil staat, dat er niets nieuws gebeurt, dat alles altijd hetzelfde blijft. Dat niets er toe doet.

Ik merk wel in het werken met deze leerkrachten, dat er een groot verschil bestaat tussen hen en de mensen in Mbankana. Simpelweg door het feit dat wij nieuw voor elkaar zijn. In Mbankana kennen wij elkaar van haver tot gort, hetgeen zeer veel winst oplevert. Dat wordt extra duidelijk als er in de patio van Sa Ngang zo nu en dan een delegatie Mbankana gangers neerstrijkt. Boeren, kunstenaars, onderwijzers, schooldirecteuren, steeds is daar weer de vreugde van het weerzien. Dat geldt ook voor het bezoek dat ik breng aan de medewerkers op het bureau van de Hanns Seidel Stichting.

Veel emotie, veel herinneringen..

TEN SLOTTE

Ik kom aan het einde van mijn verhaal. Hoe kijk ik terug op deze maand in Congo?

Wat zijn mijn uiteindelijke conclusies? In dit verslag zijn veel uiteenlopende opinies verweven, heel veel verschillende mensen zeggen hun zegje en ook de stemmen uit het verleden laten zich horen. Mijn conclusie is eigenlijk dat er altijd sprake is van ontwikkeling. Wat je nu ook doet of laat, die ontwikkeling is er toch. Stellen de mensen je teleur, dan zijn er de bomen nog, die eens

als stekje gepland nu met hun takken tot aan de hemel reiken. Was Mbankana eerst een pittoresk huttdorp, met s' avonds de marktkramen geheimzinnig verlicht door olielampjes, nu is het een soort Matonge geworden, met veel elektrisch licht, bars, luide muziek en hokjes waarin telefoontjes zich kunnen opladen....een waar Sodom en Gomorra. Maar het is ontwikkeling. Het noopt anderen weer tot het opzetten van een bibliotheek, getiteld 'Lecture pour tous', om al deze overdaad aan geluid, licht en bier een tegenwicht te bieden. En dat is ook weer ontwikkeling.

En dan zijn er al die individuele mensen, die, ook al zijn de vroegere structuren niet meer voorhanden, op eigen houtje verder gaan. Zoals de jongen uit de kunstenaarsgroep, die nu in Kinshasa de kost verdient als decorateur. En niet te vergeten zijn broer die vroeger het zeer uitgebreide Alfabetisatieprogramma van de Sociaal Culturele Dienst gestalte gaf. Nadat de Cadim het liet afweten, gaat hij op persoonlijke titel, gewoon door als alfabetiseur in Mbankana. En dan is er de boer die terugdenkt aan de tijd van de club 'les amis de l'abre'. Hij herinnert zich dat hij op een vergadering in een van de dorpen niets bij zich had, geen papieren, geen documenten, geen bic.....en dat madame toen verschrikkelijk boos op hem was. En nu achteraf, zo zegt hij, weet hij dat alles wat hij nu plant en voorbereidt in verband met zijn agrarische onderneming, dat hij al die vaardigheden te danken heeft aan die begeleiding uit die tijd. Zo is alles altijd in ontwikkeling.

Ik wil ook de vrouwengroepen noemen, ik was verrast door de ontwikkeling die veel vrouwen doorgemaakt hebben. Het lijkt wel of ze een stuk mondiger geworden zijn. Veel gemeenschappelijke velden en gemeenschappelijke kassen, gestart met behulp van ondersteuning van instellingen als de FAO, Vision Mondiale, Prosacin en Beseco, en vervolgens door heel veel vrouwengroepen prima opgepakt. Ik hoop van harte dat zij ook een rol gaan spelen bij de oprichting van de nieuwe Cofeba.

Belangrijk is wel dat er **samengewerkt** wordt, men zou moeten voortborduren op datgene wat voorgangers begonnen zijn. Als bijvoorbeeld een organisatie la Vision Mondiale in Mbankana meer dan 12 jaar met kinderen en hun families heeft gewerkt en zij een 'après-projet' periode voorbereiden, dan zou die expertise benut moeten worden. Het is onzin om steeds maar opnieuw het wiel uit te vinden. Een nieuw initiatief zoals het idee om weeskinderen in Mbankana te ondersteunen zou mijns inziens binnen zo'n organisatie gebracht moeten worden. Continuïteit is belangrijk, men moet niet aldoor maar weer bij nul willen beginnen, maar inhaken op elkaars ideeën en met elkaar samenwerken.

Elk individu en elke groep moet zijn eigen verantwoordelijkheid nemen. Daarbij geldt, dat daar waar je hart bij betrokken is, je daar ook het meest je best voor doet. Een mooi voorbeeld betreft de orkesten op het plateau. Net zoals de boeren zelf het beste hun eigen centrum kunnen beheren, zo kunnen de muzikanten van de verschillende orkesten het beste de gemeenschappelijke muziekinstrumenten beheren. Ik kreeg veel verzoeken om achter nieuwe instrumenten aan te gaan, waarop ik me afvroeg waar toch al die versterkers, gitaren, luidsprekers en drums gebleven waren die in vroeger tijd gegeven zijn. Dit instrumentarium bleek te sluimeren in een stoffig depot op het centrum, alles in slechte staat. Met de leden van orkest Nzende, het alleroudste en meest stabiele orkest van het plateau, heb ik alles weer te voorschijn gehaald en schoongemaakt. De Nzende muzikanten kijken nu wat er gerepareerd kan worden. En zij zullen daarna, tezamen met vertegenwoordigers van alle orkesten van het plateau (en dat zijn er heel wat) een en ander gaan beheren. Ik hoop dat het gaat lukken!

Wat me tenslotte persoonlijk het meest getroffen heeft is, dat ik op zo'n heel emotioneel spoor ben gestuit, een spoor van mensen waarmee je in het verleden geleefd en gewerkt hebt. Alles wat je ooit eens voor mensen hebt gedaan lijkt wel omgezet in affectie. Ook al is er veel verloren gegaan, dat affectieve spoor is er en heb ik tijdens dit verblijf weer teruggevonden.

Tot zover mijn bevindingen tijdens deze maand in Congo R.D. die ik opgeschreven heb voor alle betrokkenen bij deze projecten. Misschien heeft iemand er iets aan, waarbij gezegd moet worden, dat mijn conclusies, aanbevelingen en adviezen uiteraard volstrekt vrijblijvend zijn.

Met dank aan alle vrienden en collega's, die mij zo'n warm onthaal geboden hebben. En met dank ook aan Jean Pierre Meessen, mijn gastheer in Kinshasa.

Amsterdam, 30 januari 2010

Henny Weima

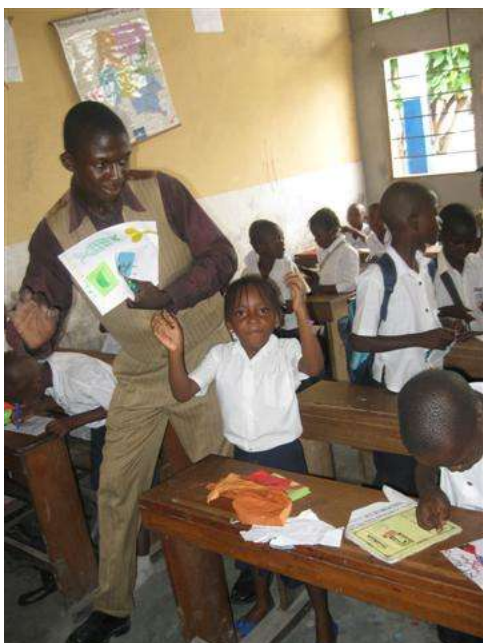
Mampu : Kankienza met gekapte acacia's

Kiampo /2: Mutungu en echtgenote

Nsele/3: "gift van PROSAKIN, gemaakt door Cadim"

Kinshasa: fladderen als vogels

Nightlife in Mbankana, met Jean-Marie

Tekening van Mata-Paku: 'en route'

Lintoro : boerin met oliepalm

Mampu: met de taxibus van Kankienza (Baudouin)

Vreugdedans in het 4^e dorp (Texas)

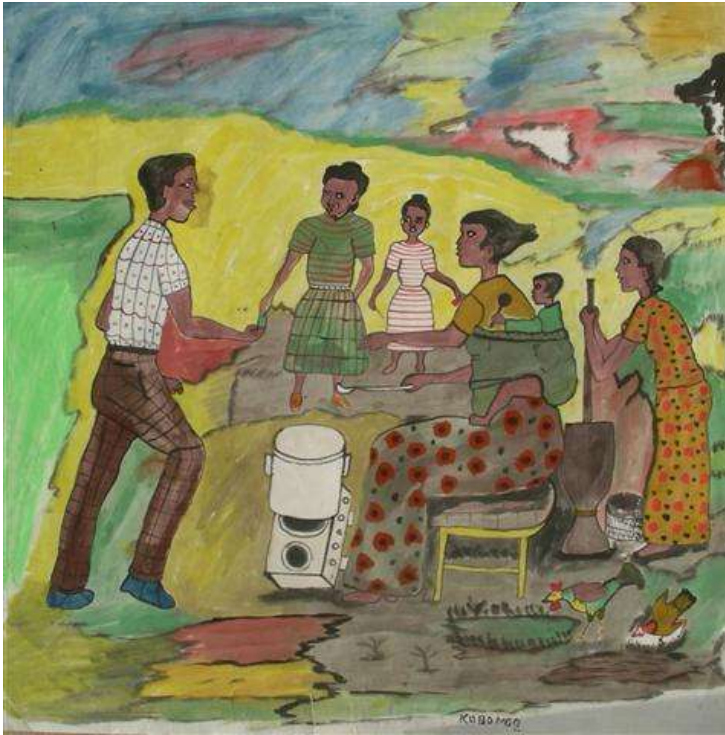
Ernstige praat sessie in het 4e dorp

Bibliotheek in het 6e dorp met Hilayi

Orkest Nzende bevrijdt instrumenten uit stoffig depot

Kabongo: het bereiden van de maaltijd

Kinshasa / Limité: weerzien met Kibalabala (Gerard)

Nkiampu / 2 : dansen met Kawita / Pierre

Bij de rivier in het zesde dorp

Onderweg van Mbankana naar Kinshasa

Mbankana: vervoer per motorfiets, met Robert en Pablo

Kabongo tekening: l'embargo'. links: *Nico den Hollander*

Theater in het 2° dorp

Idyllisch perceel in Mampu

Problemen onderweg in Mampu

